

Kisebbségek Szerbiában: állandó nyomás alatt

írta Bozóki Antal, az ARGUS Délvidéki Kisebbségjogi Civil Egyesület elnöke

Az Emberi Jogok Szerbiai Helsinki Bizottsága rendszeresen foglalkozik a szerbiai nemzeti kisebbségek helyzetével. A 2009 szeptemberi, 38. számú közleményében a Helsinki Bizottság (egyebek között) a következőket írja:

Kisebbségek Szerbiában: állandó nyomás alatt

A 2000-ben történt októberi változások után a kisebbségvédelmi törvény elfogadása volt a JSZK (Szerbia) felvételének fő feltétele az Európa Tanácsba. Attól az időtől a szerbiai kisebbségek helyzete a nemzetközi szervezetek, az Európai Unió (EU), az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ), az Európa Tanács, a külföldi nagykövetségek, de a helyi nemkormányzati szervezetek állandó felügyelete alatt van. Az utóbbi kilenc évet számos incidens, és lényegében a nem megfelelő állami politika jellemzi. Tekintettel arra, hogy az „új” politikai elit folytatta az etnikai állam megalapozását, a nemzeti kisebbségek helyzete a szerbiai körülmények figyelőinek állandó témája maradt. A jogi keret, de a társadalmi légkör megváltoztatásának hiánya miatt a kisebbségek továbbra sem elégedettek az állam és a társadalom irántuk való viszonyulásával.

A szerbiai politikai elit és szakmai közvélemény egy része előnyben részesíti az egyéni polgári jogokat, a kollektív jogokkal szemben. Szerbia azonban távol van még a polgári államtól és nem valós az az elvárás, hogy a kisebbségek indokolt félelme, mindaz miatt, ami az utóbbi két évtizedben történt, csak az egyéni jogok rendszerén keresztül oldható meg. A 2009-es évben két, a kisebbségek jogainak megvalósítása szempontjából rendkívül fontos törvényt hoztak: a megkülönböztetés tilalmáról és a nemzeti tanácsokról. Az első fontos biztosítéka a polgárok egyenjogúságának, a másodikkal pedig megteremtődnek a feltételek annak a légüres térnek a megszüntetésére, amelybe a nemzeti kisebbségek tanácsai kerültek, miután többségüknek letelt a megbízatása. Az első törvény az ún. schengeni fehérlistára való felkerülésének a feltétele, a második pedig a kisebbségi önkormányzat szempontjából fontos. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény elfogadására hét év után került sor, amely előlátta, hogy a nemzeti kisebbségek tanácsainak megválasztását külön törvénnyel kell rendezni. A hét éves jogi vákuum lelassította „a kisebbségi törvényhozás” folyamatát, mert az egyes területeken még mindig nem hozták meg az alaptörvényeket, ahogyan azt az alkotmány előlátja.

A meglévő törvényeket nem alkalmazzák, vagy szelektíven alkalmazzák azokat. Korhecz Tamás, tartományi közigazgatási titkár szavai szerint (Vladavina prava i proces evropskih integracija, Dnevnik, 2009. július 17.) a törvényeket csak azokban az esetekben alkalmazzák, amikor az a személyes, csoport, vagy a hatalmon lévő elit szűk pártérdekeit szolgálja. Ez mellett, egyes törvények ellentétes megoldásokat tartalmaznak, mert azt, amit az egyik törvény lehetővé tesz, a másik törvény megvonja. A műsorszórási (2004) és a helyi önkormányzati törvény (2007) például ellentétes szabályokat tartalmaznak a helyi önkormányzat jogáról, hogy elektronikus sajtót alapítson a kisebbségek nyelvén. Ezenkívül a műsorszórásról szóló törvény, abban a pillanatban, amikor elfogadták, nem volt összhangban a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvénnyel (2002). Az

említett törvény 17. szakaszában ugyanis az áll, hogy az állam külön rádió- és televízió állomásokat alapíthat, amelyek a nemzeti kisebbségek nyelvén sugároznának műsort.

A magyarok státusa

A magyar kisebbség, egyébként Szerbiában a legszervezettebb, a státusát Vajdaság státusához köti. Két opció létezik ugyanis, amelyeket évek óta feldolgoz: az egyiket Vajdaság keretében belül, a másikat, mint területi autonómiát. Státusuk Belgrád Szerbián belüli viszonyától fog függni.

Ilyen értelemben, illusztrációként lehet említeni Belgrád eljárását a magyar közösség Solyom Lászlónak, a Magyar Köztársaság elnökének szóló meghívása kapcsán, hogy vegyen részt a magyar forradalom (1848) évfordulójának megünneplésén. A magyar elnöknek, azonban, diplomáciai csatornákon olyan üzenetet küldtek, hogy vajdasági látogatása negatívan befolyásolhatná Vajdaság státusának megoldását, mindenekelött az alapszabály összehangolásával kapcsolatban. A vajdasági magyarok politikai képviselői Belgrádnak ezt a gesztusát kísérletként fogták fel, amely a Szerbiában élő magyarok érdeke lebecsülésének mértékét mutatja.

Szerbia homogenizálása folytatódott Milošević távozása után is. Ez Vojislav Koštunica miniszterelnök stratégiája volt, ami tükröződött a kisebbségek helyzetén. Ez mellett V. Koštunica nem állt el Slobodan Milošević stratégiai céljaitól. Koszovó és Montenegró függetlenségével befejeződött Jugoszlávia szétesése, de a szerb elit nem fogadta el a térség új realitását. Ez kihatással van a szomszédokkal való kapcsolatokra is, amelyek állandóan ingadoznak, és távol állnak úgy Szerbia, mint a térség többi országának objektív érdekeitől.

A válság befolyása a kisebbségek helyzetére

A gazdasági válságnak komoly következményei vannak a kisebbségek helyzetére. Preševóban pl. a 43000 lakos közül 17000 külföldön dolgozik, és csak háromezret foglalkoztatnak a község területén. Koszovó függetlenségének kikiáltása megnehezítette a gazdasági együttműködést a Morava mellékével és Prištinával. Novi Pazarban 22000 ember van munka nélkül, a gazdaság pedig összeomlásban van.

A válság és a költségvetési megszorítások miatt a nemzeti tanácsok dotációit csökkentik, ami mindenképpen megnehezíti a kisebbségek képviselői-testületeinek munkáját és a kisebbségi törvény alkalmazását a létfontosságú területeken, mint amilyen az oktatás.

Az oktatási rendszerben előlátott ésszerűsítések érinthetik a kisebbségi oktatási rendszert, amire a kisebbségek egyes képviselői már rámutattak. Féltő, hogy az egyes osztályok megszüntetésével vagy az osztályok egyesítésével csökkennének a jogaik, ami serkentené a beolvadás folyamatát. A Civil Társadalom-fejlesztési Központ közleménye kiemeli, az állami szerveknek gondoskodniuk kell arról, hogy a gazdasági válság terhe igazságosan oszródjon meg, nehogy a kisebbségek nagyobb terhet viseljenek, mint a többiek.

Fordította: mgr. **Bozóki Antal**

Bozóki Antal,
az Árgus elnöke